25 Ιανουαρίου 2026

Ο Άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος (Μιχάλης Μιχαλακόπουλος)

/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες / Συναξαριακές Μορφές

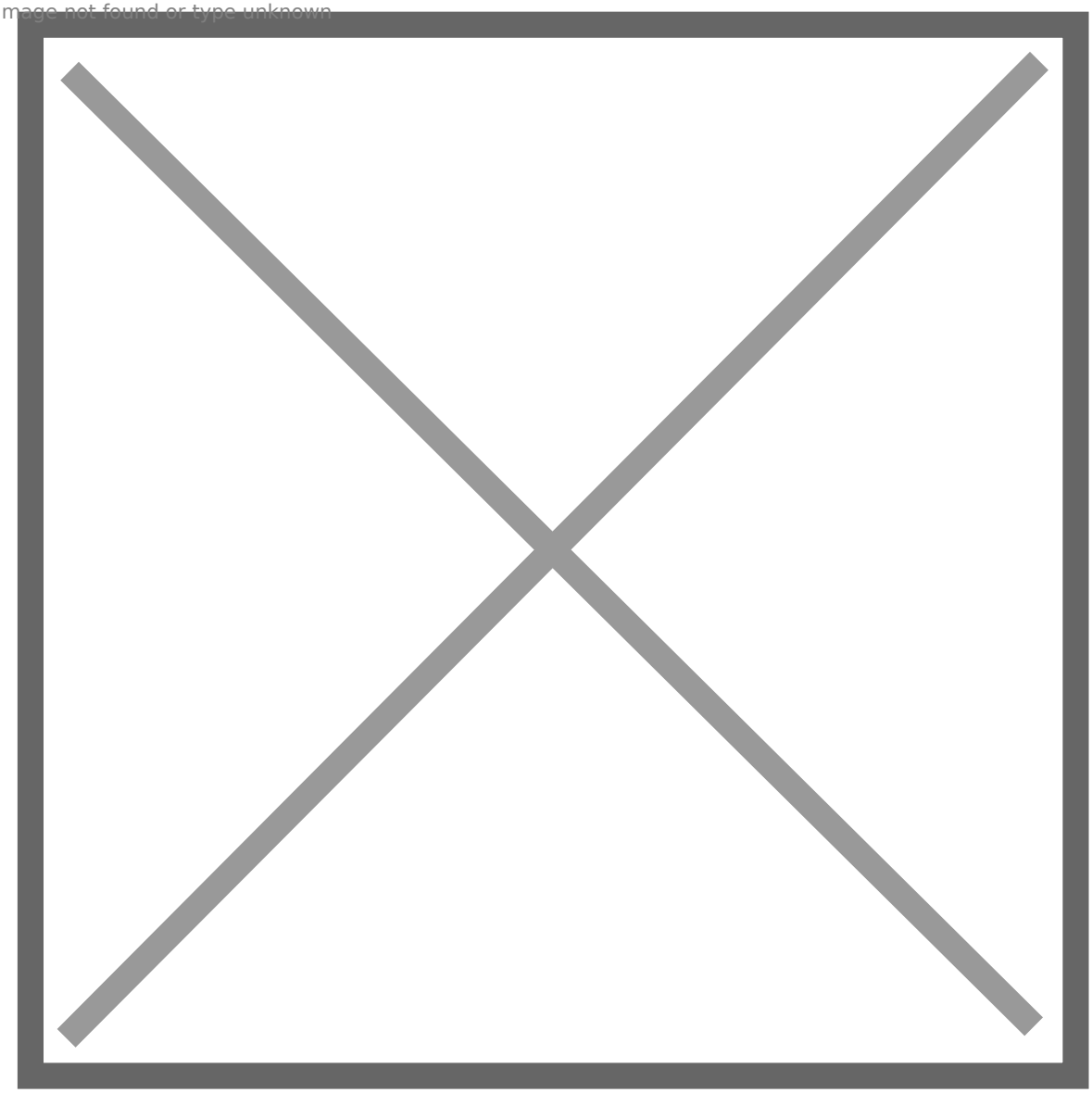
Ο Άγιος γεννήθηκε στη Ναζιανζό της Καππαδοκίας το έτος 329 ή κατ΄άλλους το 330 μ.Χ. Γονείς του ήσαν ο Γρηγόριος, επίσκοπος Ναζιανζού και η Νόννα. Την οικογένειά του συμπλήρωναν τ΄αδέρφια του, Καισάριος και Γοργονία.

Ο Άγιος Γρηγόριος εφοίτησε στα σχολεία της Καισαρείας, συνέχισε τις σπουδές του στην Αλεξάνδρεια και μετά στην Αθήνα, όπου υπήρξε συμφοιτητής με τον Άγιο Βασίλειο και μάλιστα «σύνοικος και συνέστιος».

Όταν επεράτωσε τις σπουδές του παρέμεινε στην Αθήνα ένα χρόνο ακόμη, υποχωρώντας στις παρακλήσεις καθηγητών και φοιτητών για να διδάξει ρητορική. Επέστρεψε στην Καππαδοκία και μετά από λίγο καιρό μετέβη στον Πόντο στο ασκητήριο τού Μεγάλου Βασιλείου. Εκεί ασπάστηκε το μοναχικό βίο υπακούοντας στην προαίρεση της ψυχής του. Έμελλε βεβαίως αρκετές φορές να αποχωρήσει από τον κόσμο και να επιστρέψει σ΄αυτόν.

Το Γρηγόριο τον σαγήνευε η ησυχαστική ζωή. Ο πλούτος των γνώσεων, η φωτισμένη διάνοια, η ποιητική του φύση, η θερμή του πίστη εύρισκαν στο ησυχαστήριο άριστες συνθήκες για να αποδώσουν καρπούς και να συνθέσουν θεολογικό λόγο, ορθοτομούντα την αλήθεια, σε μια εποχή, που συγκλονιζόταν από πολλαπλές αιρέσεις.

Image not found or type unknown

Ο Άγιος θεωρούσε μέγα καθήκον τη συμπαράσταση και τη στήριξη στους γονείς μέχρι την κοίμησή τους.

Η αγάπη του για τη γενέτειρά του ήταν ασίγαστη.. Είχε κρατήσει στη μνήμη του το χωρίο από την Οδύσσεια που λέει ότι τίποτα δεν είναι γλυκύτερο, από τη ζωή κοντά στους γονείς και στην πατρίδα.

Ο Γρηγόριος με τις παρακλήσεις τού πατέρα του Γρηγορίου, επισκόπου Ναζιανζού, της αγίας μητέρας του Νόννας, των φίλων του και των χριστιανών της Ναζιανζού,

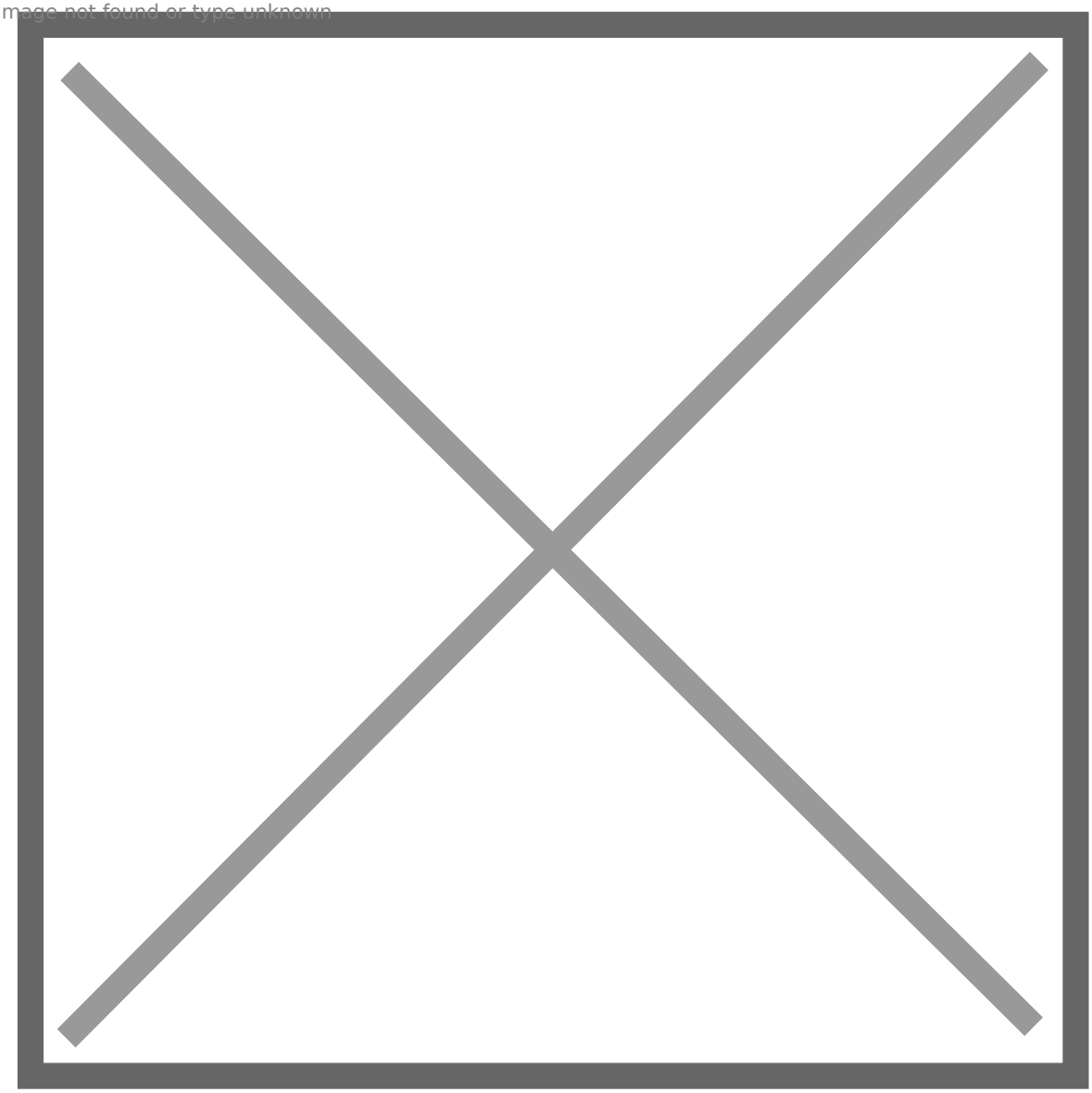
ανέλαβε το χρέος της διακονίας στην περιοχή της Ναζιανζού χειροτονηθείς ιερέας και στη συνέχεια επίσκοπος. Η φήμη του δεν άργησε να απλωθεί πέρα από τα στενά όρια της Ναζιανζού. Ο λόγος του ήταν συναρπαστικός. Τα κείμενά του ανυπέρβλητα.

Έτσι λοιπόν δεν άργησε να έρθει και η ώρα της μεγάλης κλήσης, για να αναλάβει τον Αρχιεπισκοπικό θρόνο στη Βασιλεύουσα.

Εκείνη την εποχή, τέλη του 378 μ.Χ, στη Βασιλεύουσα, τα πράγματα ήσαν πολύ δύσκολα για το Γρηγόριο. Οι αρειανοί είχαν επικρατήσει πλήρως με την υποστήριξη του φιλοαρειανού αυτοκράτορα Ουάλη. Είχαν καταλάβει όλους τους ναούς και κατεδίωκαν με μένος τους ορθοδόξους. Η άφιξη του Γρηγορίου αντιμετωπίστηκε με άγριο λιθοβολισμό από το μαινόμενο όχλο των αρειανών με αποδοκιμασίες και απειλές. Διέτρεξε κίνδυνο και η ζωή του Αγίου. Η άγρια υποδοχή συνοδευόταν και από το χλευασμό του όχλου των αρειανών λόγω του παρουσιαστικού του Αγίου. Τα φορέματά του ήσαν φτωχικά, το πρόσωπό του ωχρό και αδύνατο από την άσκηση. Μόλις και μετά βίας ο Άγιος φυγαδεύτηκε σε συγγενικό σπίτι και μετά από λίγο χρόνο εγκαταστάθηκε στο ναό της Αγίας Αναστασίας.

Ο θάνατος του φιλοαρειανού αυτοκράτορα Ουάλη και η άνοδος στο θρόνο του φιλοορθοδόξου Θεοδοσίου άλλαξε το κλίμα στη Βασιλεύουσα υπέρ των Ορθοδόξων. Ο Άγιος εδραιώθηκε στον πατριαρχικό θρόνο και με την εμπνευσμένη θεολογία του έγινε ο ακαταμάχητος υπερασπιστής της Ορθοδοξίας. Δίδασκε σε κάθε περίσταση την πίστη στην Α΄Οικουμενική Σύνοδο της Νικαίας και την ορθόδοξη συνέχειά της, δηλαδή τη θεολογία των Καππαδοκών, για την Αγία Τριάδα. Διατύπωσε με σαφήνεια τα περί θεότητος και ομοουσιότητος του Αγίου Πνεύματος.

Image not found or type unknown

Το 381 μ.Χ συνήλθε η Β΄Οικουμενική Σύνοδος στην Κωνσταντινούπολη. Ο Άγιος Γρηγόριος είχε σε κρίσιμες συνεδριάσεις τη διεύθυνση των εργασιών και συνέβαλε αποφασιστικά στη διατύπωση του δογματικού μέρους των αποφάσεων της Συνόδου.

Σαν χαρακτήρας ο Άγιος δεν επεδίωκε αξιώματα, θρόνους, δόξα, πλούτο. Ένοιωθε αποστροφή για τις παρασκηνιακές κινήσεις, τις ίντριγκες, τις πλάγιες μεθόδους, τους σκόπιμους ελιγμούς. Έτρεφε αγάπη στον ησυχαστικό βίο και τον κούραζαν οι ευθύνες των αξιωμάτων. Οι τακτικές και οι συμπεριφορές μερικών ανθρώπων της Εκκλησίας τον πλημμύριζαν με πίκρα και απογοήτευση. Η στάση ολίγων επισκόπων της Συνόδου τον αποθάρρυναν τόσο που πήρε απόφαση αμετάκλητη να παρατήσει το θρόνο και τη Βασιλεύουσα. Έτσι λοιπόν στο μεσουράνημα της «ισχύος» του, το 381 μ.Χ. ανακοίνωσε την απόφασή του να παραιτηθεί από τον πατριαρχικό θρόνο και να επιστρέψει στην αγαπημένη του Καππαδοκία, στον ησυχαστικό βίο, που ήταν το όνειρό του. Επέστρεψε στον ησυχαστικό βίο και συνέχισε να γράφει και να

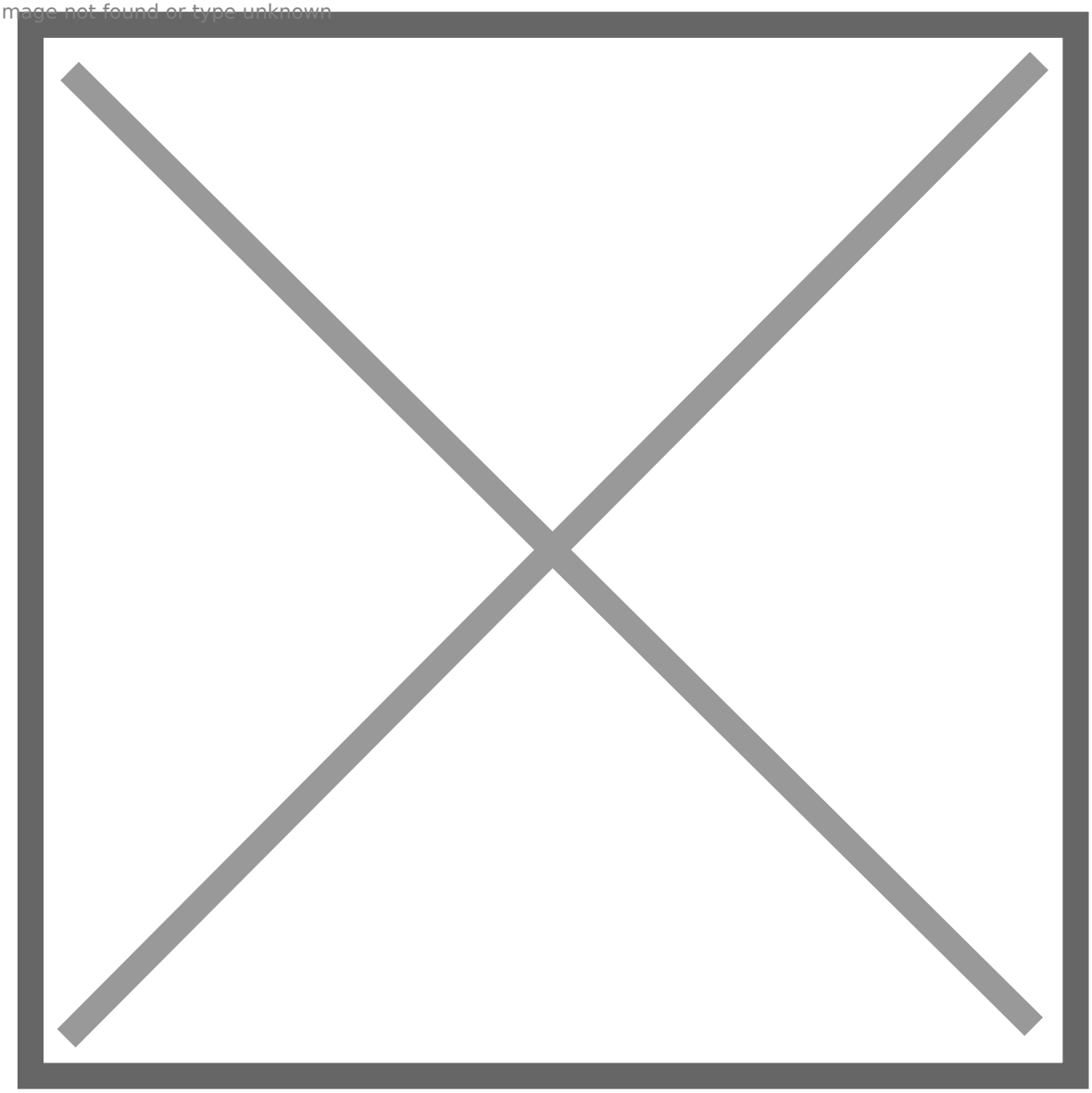
κηρύττει φωτιζόμενος από το «Πνεύμα το Άγιον, το Κύριον, το Ζωοποιόν,...» για το οποίο εδογμάτισε όσον ουδείς άλλος. Το 390 μ.Χ κατά την πιθανότερη εκδοχή παρέδωκε το πνεύμα του στην Αγία Τριάδα.

Το έργο του Αγίου Γρηγορίου είναι τεράστιο και δεν χωράει ούτε μικρή αναφορά στον ελάχιστο αυτό χώρο. Περιοριζόμαστε μόνο να αναφερθούμε στα εξέχοντα χαρίσματα, που τον τοποθετούν υψηλά στο βάθρο των μεγάλων Πατέρων της Ορθοδοξίας.

Τονίζουμε την οικειοθελή παραίτησή του από το ανώτατο εκκλησιαστικό αξίωμα του Αρχιεπισκοπικού Θρόνου, παρά την στήριξη και παράκληση του αυτοκράτορα να παραμείνει, παρά τις επίμονες παρακλήσεις των ορθοδόξων της Πόλης.

Η εκούσια αυτή παραίτηση του Αγίου Γρηγορίου αποτελεί μοναδική ή σπάνια περίπτωση στην εκκλησιαστική ιστορία όλων των εποχών. Δεν τον εκδίωξε η πολιτική εξουσία. Δεν τον ανάγκασε η αδυναμία του γήρατος. Δεν τον υποχρέωσε κάποια σοβαρή ασθένεια. Ήταν συνειδητή επιλογή προς διδαχή. Ράπισμα κατά της ακόρεστης μανίας προς τις «πρωτοκαθεδρίες», που στηλιτεύει έντονα και ο ίδιος ο Χριστός.

Image not found or type unknown

Λάμπει στο στερέωμα της Ορθοδοξίας το φωτεινό αυτό παράδειγμα του Αγίου Γρηγορίου, που απευθύνεται κυρίως σε αυτούς που μετέρχονται πλάγια, αντικανονικά, ανορθόδοξα μέσα για να αναρριχηθούν στα ανώτερα και ανώτατα εκκλησιαστικά αξιώματα ή και να διατηρηθούν σε αυτά με κάθε τρόπο, με κάθε τίμημα, με κάθε μέσο.

Δεν είναι μικρής σημασίας και η επιστροφή στη γενέτειρά του, μια μικρή και απομακρυσμένη πόλη της Καππαδοκίας, τη Ναζιανζό. Είναι δείγμα ταπεινόφρονης στάσης και όχι μόνο. Η επιστροφή γίνεται αφού ήδη ο Άγιος με τον υψηλό θεολογικό στοχασμό του στη δεύτερη Οικουμενική Σύνοδο στην Κωνσταντινούπολη το 381 μΧ, είχε διατυπώσει την θεολογική του άποψη για την ομοουσιότητα του Αγίου Πνεύματος προς τον Πατέρα και τον Υιό. Είχε συντελέσει έτσι τα μέγιστα στη διατύπωση του δόγματος και είχε εκπληρώσει την «αποστολή» του.

Τέλος η νοσταλγία του Αγίου για την ασκητική και ησυχαστική ζωή είναι ιδιαίτερα σημαντική και διδακτική. Εκεί εμπνέεται. Εκεί το θεολογικό του τάλαντο αποδίδει πνευματικούς καρπούς, που τους μοιράζει στους χριστιανούς όλων των εποχών με τις ομιλίες του, την ποίησή του, τα κηρύγματά του.

Εκεί μένει απερίσπαστος από τα τετριμμένα και τα καθημερινά διοικητικά καθήκοντα, που του ροκάνιζαν το χρόνο και του κούραζαν τη διάνοια, την πλασμένη για τα μεγάλα και τα υψηλά.

Η Εκκλησία τιμά την μνήμη του στις 25 Ιανουαρίου. Στο Μικρό Εσπερινό ένα στιχηρό προσόμοιο, αποδίδει σαν επιτάφιο επίγραμμα, τη μεγάλη μορφή του Αγίου. «Θεολόγω σου στόματι, Θεολόγε Γρηγόριε, θεολόγω γλώττη τε εφανέρωσας, τον εν Τριάδι υμνούμενον, Θεόν ομοούσιον, τον Πατέρα και Υιόν, και το Πνεύμα το Άγιον, και εξήρανας την μωρίαν των Ελλήνων και το ψεύδος, την αλήθειαν κηρύττων, τοις θεοφθόγγοις σου ρημασι».